

вите неуморни и системни усилия да си подчини окончателно българската църква и да я направи един от стълбовете на своя трон.

*

Не остави Фердинанд незасегната нито една област от държавното управление. Той простре пипалата си на всякъде. Администрацията, пощите и телеграфите, железниците, правосъдието, ведомството на горите и държавните имоти, просветата — той проникваше навсякъде, и бавно, но системно и неуморно прокараваше своята воля тъй добре, че във всички ведомства бе успял да си създаде една мрежа от чиновници, които образуваха нещо като една малка, но силна, държава в общата по-голяма такава. Така, например, той знаеше добре, че колкото и да е слабо съзнанието на народа, колкото и да е силен робският дух, който го притиска, неговото противонародно управление може най-сетне да предизвика едно решително реагиране всред нацията, а формите на това реагиране, деня му и часа му никой не може да предвиди. То виси като демоклиев меч над главите на тираните. А Фердинанд не блестеше ни най-малко с кураж. Тия, които го познават от близо, го представляват като наклонен към един болезнен мистицизъм, примесен с фатализъм. Той е бил винаги терзан от страха, че ще падне жертва на някой атентат. „Ще видите, е казал той на приближените си, че аз ще загина съсечен и не ще имам даже един свещеник за последния си момент“.*) И този страх у него е бил тъй голям, че не веднаж е бил използван от неговите приближени, за да изтъкват заслугите си пред него и за да печелят щедрото му благоволение, както и от „велики български държавни мъже“, които го добре

*) Ernest Dandet. Ferdinand I-er. Paris, 1917.